

SANTRAUKA. Straipsnio tikslas yra apsvarstyti neognostinę egregoro koncepciją akcentuojant Pierre'o Mabile'io, André Bretono, Dion Fortune, Levo Karsavino, Marko Stavisho literatūrinius ir filosofinius atvejus, aiškinant juos kritinės teorijos kontekste, aptarti, kiek egregoro kritinė studija gali padėti suprasti simbolinių organizacijų idealizaciją, personalizaciją ir pripažinimą. Straipsnyje atskiriamos religinės (okultinės) ir nereliginės (ideologinės) simbolinės organizacijos. Nereliginis neognosticizmas kalba apie įvairias „žinojimo – galios – formas“ ir susijusias simbolines organizacijas, per kurias mes suprantame pasaulį ir pateisiname savo veiksmus. Straipsnis gali būti naudingas kritiškai aiškinant istorines ir aktualias lyderystės bei pripažinimo teorijas ar interpretuojant kai kuriuos literatūros kūrinius, esančius filosofijos, psichoanalizės ir literatūros paribyje.

RAKTAŽODŽIAI: egregoras, gnosticizmas, stebėtojas, siurrealizmas, Mabile, Fortune, kritinė teorija.

ĮVADAS

Atkerėjimo ir apsėdimo reiškinių analizė filosofijoje sumenko kartu su mitinio mąstymo ir ezotericizmo išstūmimu iš Apšvietos amžiaus mokslo lauko. Užkerėjimo teorijų šalininkai baiminosi būti išmesti kartu su abejotinais ezoteriniais ar metafiziniais pasaulio paveikslais. O pasaulio atkerėjimo entuziastai tikėjosi lengviausio atsikratymo manipuliacija, smegenų plovimu, sumenkinant simbolių ir simbolinių organizacijų reikšmę žmogaus psichiniam gyvenimui. Ryškūs banalaus atkerėjimo propaguotojai buvo markizas de Sadas ir Ludwigas Feuerbachas. De Sade'as ketino nugalėti religiją vadovaudamasis Prancūzijos revoliucijos libertino dvasia. Jis skelbė esą religija slepia tikrąsias gamtines seksualumo galias. Kai pasaulis bus atkerėtas, bus galima bet kokia seksualinė ar kita prievarta siekiant malonumo. Kitaip religiją suprato Fojebachas, bandęs atkerėti pasaulį demaskuodamas

jo antropomorfizuotus pavidalus. Karlas Marxas šiuos antropomorfizuotus vaizdinius ar vaizdingus produktus (auksą) aiškino arba kaip paverstines formas (vok. *die verwandelte Form*), arba kaip susvetimintas formas (vok. *die entfremdete Form*). Jis manė, kad paverstinės mąstymo formos maskuoja dominuojančius gamybinius ir klasinius santykius, o religija šiuos santykius aprašo fantastiniais vaizdais. Taigi, telieka klaidinančią, fantastinę, metaforišką kalbą išversti į gamybinę ir susijusią politinę ir tada esą šmėklos turės išnykti. Marksizmas manė, kad demaskavus ir išvertus religines ar kitas alegorijas į klasių kovos kalbą bus atskleista socialinė tiesa ir jos tikroji kilmė. Mokslas, užuot kūręs gamtą, psichiką ir žmoniją, tapo vaduotoju nuo burtų. Panašiai elgėsi ir Sigmundas Freudas psichoanalizės teorijoje, vertimus į gamybinių santykių kalbą pakeitęs tokiais pat vertimais į trauminių seksualinių reakcijų ir išpažinčių aiškinimą.

Susizavėjus visuotine Apšvietos pergale, buvo nepastebėta, kad tuo pačiu laikotarpiu subrendo ir naujųjų viduramžių idėja, ir kontrapšvietos judėjimas, ir naujieji hermetizmo bei teosofijos sąjūdžiai, kur ir atgimė egregoro idėja. Egregorai įsikūrė ten, kur neliko didžiojo Dievo. Jų analizė tapo atsaku bandymams supaprastinti žmogaus emocinę vaizduotę iki kapitalo troškulio, seksualinio geismo, tėvo ir mirties baimės ar gedulo išgyvenimo. XIX–XX amžių sandūroje metafizikos ir ezoterikos pakraščiuose buvo iš naujo atrandama ir mąstoma egregoro idėja, kuri keistu būdu sujungė klasikinį gnosticizmą, dažniausiai hermetizmą, su spiritualizmu ir visokiausių mistinių personų vaizdavimu bei su politinėmis, ideologinėmis ir net psichologinėmis teorijomis. Egregorų tema pritraukė daugelio rašytojų, siekiančių sukurti daugiau vaizdingumo ir poveikumo, dėmesį.

Egzistuoja nemažai skirtingų egregoro apibūdinimų, pasirinktąjį siesime su *ἐγρηγόρος* (*egrēgoros*), kuris senovės graikų kalboje reiškia budrus, pastabus. Jau vėliau jam buvo priskirta savybė – visą laiką stebintis, stebėtojas. Amžinai būdrauja dievai, mus nuolatos stebi angelai, demonai., bet taip pat ir Didysis Brolis, pasak George'o Orwello, ar ideologija, pasak Louiso Althusserio, arba sąžinė, arba kitos galingos idėjos ir simbolinės organizacijos. Galiausiai buvo sutarta, kad egregorai yra kolektyvinės mentalinės esybės, kurios atsiranda ir yra tol, kol žmonės jas aukština, išpažįsta, puoselėja jų kultą ir taip užtikrina jų poveikumą.

Egregoro genezę galime sieti su žemiškos kilmės šventųjų interpretacija, kai ne Bažnyčia, o poetai ir filosofai pradėjo argumentuoti galingas simbolines asmenybes, kurios savo charakteriu įkūnydavo daugelio žmonių lūkesčius ir kuriems buvo galima melstis panašiai kaip žemesniosioms dievybėms politeistiniuose panteonuose. Tai atspindi Dante'ės Beatričės, Francesco Petrarco Lauros, Giordano Bruno deivės Dianos filosofinė poetika. Visi šie kūriniai išreiškė norą ir galimybę tiesiogiai bendrauti ir naudotis žemiškos ar dangiškos kilmės antgamtinėmis būtybėmis. Pradedant XVII amžiaus rozenkreiceriais, atsirado idėja, kad ir patys žmonės

maginiais bei moksliniais – medicininiais – veiksmiais gali ištraukti iš mirties glėbio asmenis kaip Lozorių iš kapo, tada tas asmuo gali būti egregoras, kaip ir legendinis Kristijonas Rozenkreiceris (Christian Rosenkreutz). Galiausiai Victoras Hugo, nors kai ką painiodamas, nužymėjo ezoterinę egregoro idėją, kurią 1857 metais knygoje „La Légende des siècles“ („Amžių legenda“) ir pateikė:

Senas vyras būtų susirūpinęs šiuo jaunuoliu, kuris išmano meną iššaukti demoną, strygę, egregorą.¹ (Hugo 1859: 29)

Strygė (lenk. *stryga*) yra slavų mituose paplitęs moteriškas pelkinis demonas, siurbiantis žmonių kraują. Jis, nors ir panašus į vampyro vaizdinį, tačiau nėra susijęs su Transilvanijos kunigaikščio legenda, o yra panaši į kitą būtybę, vadinamą *upiór* – upioras, upyris. Mes nesigilinsime į šių vaizdinių folklorinius šaltinius. Hugo painioja bendrinį jų vardą – egregoras – su konkrečia būtybe, vadinama stryge. Panašūs: strygė, upioras, sukubai ir inkubai, net Mefistofelis gali būti okultinis egregoras, jei kas nors juos personifikuoja. Ezoteriniu požiūriu egregorai yra ne tik antgamtinės, demoniškos būtybės, bet ir gali būti žemiškos kilmės. Vudu (arba hudu) religijoje ir kulto praktikose skiriami Oriša ir *loa*. Oriša yra dangiška jorubų ir kai kurių vudu atšakų dievybė, turinti daug pavidalų, pavyzdžiui, gali būti žaismingas ir suktas Ešus. Jis yra dangiškos kilmės egregoras, nors nuolatos save personalizuoja. O štai *loa* (arba *lwa*) yra buvęs vudu šventikas ar šventikė, kuri tapo veiklia šmėkla. Taip galvoja JAV Luizianos, Naujojo Orleano, vudu sekėjai. Su *loa* galima kalbėti per mistines vizijas arba specialius *vèvè* ženklus, nors manoma, kad galima rašyti tiesiog vardus ar trumpus sakinius. *Loa* veikia panašiai kaip ir šventieji krikščionybėje, todėl kartais katalikiški šventieji yra laikomi *loa*.

Bene pirmą šiuolaikiškesnį egregoro apibūdinimą pateikė Éliphas Lévi:

Astralinė šviesa viską šildo, apšviečia, magnetizuoja, traukia, atstumia, atgaivina, naikina, koaguliuoja, atskiria, skaido ir jungia, veikiama galingos valios. Dievas ją sukūrė pirmąją dieną, kai pasakė: „Tebūnie šviesa!“ Ši jėga pati savaime yra akla, bet jai vadovauja *Egregores*, t. y. sielų vadai arba, kitaip tariant, energingos ir veiklios dvasios. (Lévi 1922: 17)²

Lévi vertėjas ir okultistas Arthuras Edwardas Waite'as terminą *egregores* interpretavo kaip amžinuosius stebėtojus (angl. *watchers*), kurie gali paveikti mūsų likimą, kaip paveikė Adomo ir Ievos pasirinkimą. Atitinkamai, egregoro ir simboliinio mąstymo sąsajos buvo atrastos ir akcentuojamos spiritizmo seansuose, o vėliau

¹ *D'évoquer le démon, la stryge, l'égrégore.* (Hugo 1859: 29).

² The Astral Light warms, illuminates, magnetises, attracts, repels, vivifies, destroys, coagulates, separates, breaks and conjoins everything, under the impetus of powerful wills. God created it on the first day when He said, "Let there be light." This force of itself is blind but is directed by Egregores—that is, by chiefs of souls, or, in other words, by energetic and active spirits. (Lévi 1922: 17; iš prancūzų kalbos į anglų vertė Arthur Waite).

apmąstytos įvairių teosofų ir kitų ezoterikų kūriniuose, pamažu atsisakant iliuzijos, kad jos yra tik savaiminės būtybės, ir sutinkant, kad jos yra grupinės vaizduotės personalizuotas vaisius, pateiktas simboliniu, ikoniniu būdu, turintis didelę įkvepiančią ar net asmenis valdančią reikšmę. Taigi egregorai yra daugiau nei paprastas paveikslas, tekstas ar ženklas, nes jie įkvepia, stimuliuoja, koncentruoja žmogaus psichinį, dvasinį gyvenimą arba jį griaua.

Mums reikšminga yra Vladimiro Solovjovo filosofinė tradicija, kurią Lietuvoje bent iš dalies puoselėjo Stasys Šalkauskis, Vincas Mykolaitis-Putinas, Adomas Jakštas, Vladimiras Šilkarskis, Levas Karsavinas, Antanas Maceina ir kt. filosofai. Solovjovas ir Karsavinas išsiskiria klasikiniu gnosticizmu. Solovjovas aukštino dangišką moterį Sofiją, kurią interpretavo panašiai kaip Dantė Beatricę – kaip moterišką Švč. Mergelės Marijos analogą. Slaptuosiuose, gnostiniuose Jono apokrifuose kalbama apie dangišką Sofiją, kaip Vienio eoną. Analogiškai gnostine tradicija seka ir Karsavinas, plačiai kalbėdamas apie Adomą Kadmoną kaip pamatinį „asmenybės filosofijos“ principą (Karsavinas 1929). Ir Sofija, ir Adomas Kadmonas yra eggorai, nors nei Solovjovas, nei Karsavinas šio termino nevartojo. Tačiau šie du pavyzdžiai rodo, kad neognosticizmas skynėsi kelią į XX amžiaus filosofiją, o eggorai yra svarbi neognosticizmo koncepcija. Solovjovas ir Karsavinas mąstė krikščioniško gnosticizmo terminais, kad eggorų idėja atveria ne tik religinį patyrimą, bet ir formuoja ideologinį, nereliginį, neognosticizmą. Įvairūs ideologai ir revoliucionieriai mistiką bei magiją pakeitė ideologiniais ritualais, šukiais ir priesaikomis savo tautos arba klasės lyderiui, nesibodėdami tradicinių balzamavimo, mumifikavimo ir ideologinio spiritizmo priemonių, tam, kad, pavyzdžiui, Lenino ar Mao dvasia visados būtų šalia mūsų. Lenino dvasia ir mauzoliejus tapo atveju, kai revoliucinė, ateistinė šmėklologija tiesiogiai susipynė su eggorų kūrimu.

Plačiai eggorų temą pristatė Markas Stavishas knygoje „Eggorai: okultinės būtybės, kurios stebi žmogaus likimą“ („Egregores: The Occult Entities That Watch Over Human Destiny“, Stavish 2018), kur pateikia kritinės teorijos žvilgsnį į minėtas simbolines minties organizacijas ir pristato savo ezoterinį požiūrį į reiškinį. Jis liudija, kad eggorai yra mūsų kolektyvinės minties projekcijos. Stavishas eggoro sąvokos istoriją sieja su XX amžiumi, su tuo galima sutikti, nes anksčiau paminėtas Hugo atvejis, šį terminą vartojus, nėra svarbus. Konceptualizuotą sąvokos laikotarpį jis pradeda nagrinėdamas keistosios (angl. *weird*) literatūros atstovu Howardu Phillipsu Lovecraftu, jo pasakojimais apie „Nekronomikoną“ bei italų filosofu ir ezoteriku Juliu Evola. 1929 metais italų ezoterinio žurnalo, kurį redagavo Evola, priede aprašytas ritualas, kai Pirmojo pasaulinio karo metais buvo atgaivintas senovės Romos eggoras.

Eggorų temos aktualumą pabrėžia šiuolaikinis spekuliatyvusis realizmas (į šį terminą įtraukiu ir kitokius filosofinius „realizmus“), skirtingai nei klasikinis

filosofinis tradicionalizmas (Evola, Stavishas, Lietuvoje – Algis Uždavinys), kalba ne apie vienintelę tikrąją esmę, kurią galima pažinti per atgaivintą metafiziką, bet apie daugelį galimų racionalių paveikslų. Grahamas Harmanas rašo knygą simp-tomišku pavadinimu „Keistasis realizmas“ („Weird Realism“, 2012), kur viena iš potemių yra keistosios tikrovės, tarp jos ir šmėklų (angl. *ghosts*), kaip įtikrovin-tos vaizduotės elementų, funkcijos. Keistasis realizmas dažnai analizuoja keistosios literatūros (angl. *weird fiction*) kūrinius, kuriuose vaizduojami įvairūs neapibrėžti, neretai mentaliniai ar kiti nepažinti biologiniai, menamai egzistuojantys, kūnai. O kadangi keistoji literatūra svarsto neapibrėžtas žmogaus psichines būsenas, susietas su tokiais pat neaiškiais objektais, keistasis realizmas kviečia kalbėti apie transcen-dentalinius realizmus. Harmanas tiesiogiai nekalba apie egregorus, bet apie – amži-nai budinčius *stebėtojus*, kas mūsų analizės atveju yra sinonimai. Stavishas taip pat vartoja *stebėtojo* terminą kaip sinonimą egregorui. Keistosios literatūros pradinin-kas Lovecraftas išplėtoja stebėtojų fenomeną: jie visados budi šalia mūsų ir, kai jiems reikia arba kai jiems liepia kitos miglotos būtybės, įsikiša į mūsų gyvenimą, taip paveikdami mūsų likimą; arba jie tik laukia didžiojo dievo – Cthulhu – pri-sikėlimo. Tokia egregoro interpretacija, kaip amžinai budinčio stebėtojo, kuris kartkarčiais įsikiša į mūsų likimą, ne visai atitinka gnostines tradicijas, dangiškos hierarchijos sampratą ir juo labiau negali būti apmąstyta kritinės teorijos kontekste.

EGREGORAS – SIMFONINĖ PERSONA

Carlas Gustavas Jungas vartoja lotynišką žodį *persona* – kaukė, kuria prisidengus kalbama, kad pažymėtų tą kolektyvinio vaizdinio ar vaidmens elementą, ir kurią asmuo užsideda vietoj asmeninio veido (Jung 1967: 376). Taigi persona vadinsime ne fizinę asmenybę, o jos viešai pripažintą vaidmenį: filosofas, partijos lyderis, siur-realistas poetas... Jungas pastebi, kad nors persona yra kolektyvinis nesąmoningu-mas, kurį asmuo užsideda vietoj veido, tai neturi sukelti psichinių problemų, jei tik ta persona nepradedą dominuoti ir griauti asmenybės. Persona skatina asmenį manyti, kad jis yra Valdovas (angl. *the King*), Filosofas (angl. *the Philosopher*), kaž-koks išskirtinis vaidmuo, dėl kurio išsižadama savo trapaus, netobulo, žemiško gyvenimo. Tada tobulybė turėtų įveikti ne tik asmens ribotumą, bet ir *kaukės* pagundas ir atsiverti ezoteriniam Dievo. Taigi, terminas *simfoninė persona*, kurį aš gretinu su Karsavino *simfoninės asmenybės* (termino *persona*, ypač jungiška prasme, jis nevartojo) teorija, apibūdina asmens virtimą egregoru, kas reikštų ne tik die-višką, bet ir šėtonišką kelią. Karsavinas netiesiogiai tai patvirtina savo gulaginiame 1952 metų traktate „Apie tobulybę“ (Karsavinas 2019), kur kalba apie dieviško asmens susitraukimą, pulsavimą, kad išvengtų pasaulyje plintančio blogio. Šios

pulsacijos metu asmuo personifikuoja ir kartu materializuoja kurią nors sudėtingą simbolinę organizaciją – Bažnyčią, o kartais totalitarinę valstybę – ir jos funkcionavimą. Simbolinė organizacija aš vadinu tai, ką dar Émile'is Durkheimas vadino organiniu arba mechaniniu piliečių solidarumu (Durkheim 1960). Nesigilindamas į jų gyvybingumą ar mechaniką, abi jas vadinu simbolinėmis organizacijomis. Taigi persona užsideda simbolinės organizacijos kaukę, kalba jos vardu, ją manifestuoja, kartais išsižadėdama ar naikindama savo psichofizinį asmenį: susitraukia, bėga nuo blogio arba, priešingai, blogį įkūnija, išskleidžia gerį iki dieviškos pilnatvės arba leidžia pasklisti blogiui.

Jungas skiria personą, o aš – eggorą, nuo archetipo, kuris nenumano personalizacijos: to, kad asmuo ypatingu būdu nešios ir įgarsins savo aukštesnį asmenį arba kaukę. Pavyzdžiui, nors Vakarų kultūroje Mefistofelis gali būti nagrinėjamas kaip šėtono archetipo variantas, tačiau tik retais atvejais rasime įkūnytą Mefistofelio personą. Vis dėlto egzistuoja skirtumas tarp personos ir eggoro: persona būtinai yra susijusi su gyvu asmeniu, o eggoras gali būti gyva pomirtinė kaukė, jis egzistuoja ne tik ant asmens veido, bet ir anapus jo, kaip visų turimas ir gaivinamas vaizdinys, pavyzdžiui, siurrealistų išplėtoti Comte de Lautréamont'o sukurtą personažo Maldororo ar pačių siurrealistų išpuoselėti Minotauro vaizdiniai. Taigi eggoras yra agresyvi kolektyvo sukurta tapatybė, kuri, priklausomai nuo prigijimo, gali būti vadinama tai kauke (persona), tai gyvu aukštesniu asmeniu arba tikima, kad tai yra dieviška būtybė: šventasis, angelas ar demonas. Tačiau ryšys tarp personos ir eggoro yra neabejotinas ir labai stiprus.

Personą, kuri laipsniškai virsta kolektyviniu stebėtoju, kai kuriais atvejais galima laikyti šventumo, mesijaus vaidmens pripažinimu arba psichopatologiniu kompleksu. Pabrėšiu, nemanau, kad pasiskelbti ir būti mesijumi yra patologija. Tai būtų pernelyg redukcionistinis vertinimas. Tačiau kartais toks tapsmas eggoru gali būti laikomas kaip sakrali ar sekuliari „demonizacija“ – patologija. Eggoro ar demonizacijos atveju psichopatologinis kompleksas pasirodo kaip savarankiškas darinys, įsiveržiantis į sąmonę... Komplexas, atrodo, tarsi būtų autonomiška būtybė, galinti įsiterpti į asmens, į jo *ego* ketinimus. Komplexai elgiasi kaip mūsų aukštesni antrininkai, dvyniai, šventos ar prakeiktos būtybės, turinčios savo pačių psichinį gyvenimą. Jungas pastebi, kad:

Kai tik stimuliuojantis žodis paliečia kokią nors su paslėptuoju kompleksu susijusį daiktą, sąmoningo *ego* reakcija sutrinka arba net pakeičiama komplekso atsaku. Komplexas tarsi būtų autonomiška būtybė, galinti įsiterpti į *ego* ketinimus. Komplexai iš tiesų elgiasi kaip antrinės ar dalinės asmenybės, turinčios savo psichinį gyvenimą. (Jung 1968: 13–14)

Tačiau nemanau, kad „apsėdimai“ yra savaime blogas dalykas, juk jie yra analogiški įkvėpimui ar pakeistinėms sąmonės būsenoms (alkoholiniam, narkotiniam

apsvaigimui). Jis gali būti ir mums naudingo archetipo, modelio, pavyzdžio aktualizacija: laipsniškas integravimas į mūsų pačių gyvenimą. Mes nelaikome puikių poetų (Stéphane Mallarmé) ar filosofų (Sokratas), muzikų (Paganini) patologiškais, nors jie prisipažino esą vadovaujasi, panašiai kaip Sokratas ar Apulėjus (Jaskelevičius 2015), *daimonais*, bet mes patys sekame šių poetų, filosofų, muzikų pavyzdžiu. Be to, egregorų tema išsiplėtė, kai jie virto sąmoninga „New Age“ dalimi, o idėja buvo perimta dalies simbolistų ir ypač surrealistų.

PIERRE'AS MABILLE'IS: CIVILIZACIJOS GIMIMAS IŠ EGREGORŲ

Kanados surrealistas, antropologas, diplomatas ir gydytojas, meno žurnalo „Mino-taure“ redaktorius Pierre'as Mabille'is (1904–1952) buvo aktyvus vaizduotės reikšmės civilizacijos raidoje gynėjas, domėjosi hermetizmu ir buvo surrealizmo meno krypties aktyvistas. Jis išplėtojo originalią civilizacijos gimimo iš egregorų idėją. Mabille'is teigia, kad kai mes matome daiktus ar gyvūnus ir dar neturime aiškaus suvokimo, kas tai gali būti, jau išgauname iš regimo vaizdinio tinkamą idėją. Daiktuose yra ta idėja, kurią išaukštindami plėtojame pirmus civilizacijos žingsnius:

Taigi mano nuostata yra integralus realizmas senąja šio žodžio prasme. Oponuodamas sudėtingoms, negatyvioms, agnostinėms šiuolaikinės filosofijos doktrinoms, aš pasirinkau paprasčiausią aukštumą. Mintį laikau bendrosios kosminės tikrovės dalimi, mūsų reprezentaciją – daiktų liudijimu, idėjas – egzistuojančiomis daiktuose. Mano požiūriu, smegenys yra veiksnys, kuriam skirta vargingai išgauti idėjas iš vaizdinių taip, kaip kitos kūno dalys paverčia vandenį, orą ir maistą mūsų gyvu kūnu, kuris bendradarbiauja visuotinėje daiktų evoliucijoje. (Mabille 1938: 26)

Senuoju realizmu jis vadina viduramžių realizmo filosofinę srovę, kuriai oponavo nominalizmas. Krikščioniško realizmo atstovas buvo, pavyzdžiui, Anzelmas Kenterberietis, teigęs, kad tai, kas yra tobuliausia, būtinai turi egzistuoti ir, jei Dievas yra absoliutus tobulumas, tai jis yra. Vėliau kardinolas Mikalojus Kuzietis (vok. Nikolaus von Kues) teigė, kad idėjos egzistuoja Viešpaties mintyje, kosmose ir daiktuose anksčiau nei žmogus jas suvokia. Mabille'io nuomone, mūsų pažinimas yra jau egzistuojančių idėjų išskleidimas ir todėl intelektualinės esybės egzistuoja. Aš manau, kad jos neegzistuoja kaip kažkas skirtinga nei psychosemiozės dalis ir būtent šiame kontekste interpretuoju Mabille'io teoriją. Jis samprotauja, kad socialinės organizacijos ar asmenybės egzistavo kaip vaizdiniai arba kaip logos ar nomos, kaip dėsni:

Todėl socialinės struktūros, nors ir negali būti tiesiogiai suvokiamos, man atrodo, kad jos yra ne mūsų proto kūriniai, o egzistuojantys dariniai, ir tai nepaneigia jų trukmės ar galimo pasikeitimo. (Mabille 1938: 27)

Autorius teigia, esą, egregorai yra aukštesnės asmenybės nei paprastas individas, tačiau tam, kad jas visiškai realizuotume, reikia ne tik idėją išskleisti, bet ir pripažinti, o tai atsitinka įvykus psichologiniam arba energetiniam sukrėtimui:

Aš suprantu žodį *egregore* taip, kaip jį anksčiau vartojo hermetistai (matėme, ką apie tai sakė *senieji* hermetistai) – tai yra žmonių grupė, kuriai suteikta asmenybė, besiskirianti nuo ją sudarančių individų asmenybės. Nors šios temos tyrimai visada buvo arba painiojami, arba laikomi paslapyje, manau, kad įmanoma sužinoti joms susidaryti būtiną aplinkybę. Iš karto pabrėžiu, kad būtina, nors ir nepakankama, sąlyga yra stiprus emocinis sukrėtimas. Pasitelkdamas chemijos terminologiją, sakau, kad sintezei reikia intensyvaus energetinio poveikio. (Mabille 1938: 29)

Mabille'is mano, kad egregoras, kaip civilizacinė organizacija ir kaip persona, yra mirtinga, kaip mirtingas yra meninis judėjimas, tautos ir jų kultūra, senoji tikėjimo forma ir Bažnyčia, kaip mirtinga yra civilizacija:

Kaip anatomija, fiziologija ir psichologinis romanas atskirai neišsemia žmogaus tikrovės, taip ir dalinė sociologinė analizė nėra patenkinama. Aprašant sudėtingų ekonominių santykių svarbą ar sentimentalių motyvų vertę yra būtini uždaviniai, bet dar svarbiau suvokti gyvą vienovę, kuri yra socialinė grupė. Tarp šių daugialypių egregorų ilgiausiai išlieka civilizacijos. (Mabille 1938: 31)

Mabille'is knygoje „Stebuklingumo veidrodis“ (pranc. „Miroir du merveilleux“), paskelbtoje 1940 metais, remdamasis sakraliniais ir šiuolaikiniais teksta, parodo, kad stebuklas, o su juo siejamas ir sakralumas, yra taškas, kuriame susijungia vidinė ir išorinė tikrovė, kur žmogus susivienija su savimi, su pasauliu, taip suvokdamas tikrąją šventumo prasmę. Jis teigia, kad *stebuklingumas* yra ne tik *fantastiškumo* sinonimas, bet ir emocinė būklė ir net gyvenamoji sfera. Autorius nagrinėja egiptiečių mitus ir vudu iniciacijas, antikinius epus ir šiuolaikines poetas – nuo sukūrimo mito iki šiuolaikinių apokalipsės vizijų. Jis siurrealistiškai analizuoja Williamo Blake'o, Edgaro Allano Poe, Williamo Shakespeare'o, Chrétiens de Troyes ir Arthuro Rimbaud kūrinius, Egipto, Islandijos, Meksikos, Afrikos, Indijos ir kitų kultūrų legendas bei pasakas; Ovidijaus, Platono ir Apulėjaus kūrinius; masonų ritualinius tekstus, Mesopotamijos „Gilgamešo epą“, Lewiso Carrollio „Alisa veidrodžių karalystėje“, Saliamono „Giesmių giesmė“, ištraukas iš Johanno Wolfgango Goethe'ės „Fausto“. Autorius manė, kad siurrealizmo poetinė technika yra pajėgi išskleisti fantastiškas, mitines sferas ir iškelti kolektyvines personas, leisti joms prabilti poetų ir filosofų lūpomis. Mabille'is egregoro idėją suprantą ne baigtinio geštalto, o *Bildung* – tapsmo prasme. Jis aukštesniąją transpersonalinę asmenybę išplečia iki civilizacijų, mano, kad jos yra ekspansyviausi ir patvariausi stebėtojai bei veikėjai vienu metu. Jis teigia, jog tam, kad šie dariniai išliktų, pradinis emocinis impulsas turi sutapti su palankiomis sąlygomis, įskaitant geografinę padėtį, etnines aplinkybes

ir ekonomines reikmes, o suvokti gyvą socialinės grupės vienybę yra svarbiau nei atlikti pavienę sociologinę analizę.

Mabille'is padarė didelę įtaką Montrealio „Automatistų“ (pranc. *Les Automatistes*) sąjūdžiui. Judėjimą XX amžiaus ketvirtuo dešimtmecio pradžioje įkūrė dailininkas Paulis Émile'is Borduas. *Les Automatistes* pasivadino dėl to, kad buvo veikiami siurrealizmo ir jo automatizmo teorijos. Kanados, tiksliau, Montrealio „Automatistai“ atsiliepė į Mabille'io kvietimą ir puoselėjo egregoro atskleidimo techniką. Antrojo pasaulinio karo metais Mabille'is dirbo chirurgo Karibų jūros regione, karo pabaigoje buvo paskirtas Prancūzijos kultūros atašė Haiityje ir padėjo įkurti Haičio etnologijos biurą. Tada pasikvietė André Bretoną ir bandė sudominti jį naujo okultizmo, civilizacijos ir egregoro misija. Mabille'is teigė, kad yra poetas, rašytojas, judėjimo organizatorius, per kurį prabyla aukštesnis siurrealizmo asmuo (Mabille 1938: 63), todėl kvietė pripažinti poetą siurrealistų egregoru.

Siurrealizmo ir egregorų idėja buvo išplėtota Antrojo pasaulinio karo metais per Bretono ir artimiausių draugų kelionę į JAV, tremties laikotarpiu, kai vyko naujo mito, alternatyvaus gyvenimo modelio paieškos. Fašizmo įsigalėjimas Europoje bent jau siurrealistams, kurie atvirai simpatizavo trockistams ir anarchosindikalistams, reiškė iki tol žinotos Vakarų civilizacijos mirtį. Europoje viešpataujant nacizmui Bretonas ir jo kolegos ieškojo derlingos dirvos, kuri tiktų naujai visuomenei įkurti. Nusigręžę nuo Europos saulėlydžio, jie rinkosi tarp Meksikos ir JAV. Jacqueline Chénieux-Gendron ir Andrew Eastmanas teigia, „kad ir kokia skausminga būtų buvusi siurrealistams tremtis, ji vis dėlto buvo išgyventa kaip iniciacijos kelionė“ (Chénieux-Gendron, Eastman 1996: 437). Analogiškai mano ir Victoria Clouston, pasak jos, Bretonui ta patirtis, kuriai jis atsivėrė per iniciacijos kelionę iš Marselio į Niujorką, patvirtino kryptį, kurios link jis vadovavo judėjimui tremties metais (Clouston 2018: 87). Taigi egzilis ir piligrimystė buvo interpretuoti kaip kultinė ar net okultinė iniciacija. Panašiai, tik be ezoterinių asociacijų atsitiko ir su Levu Trockiu, kuris vykdė trockizmo egregoro vaidmenį egzilyje, Meksikoje, kur buvo atvykęs ir Bretonas. Turiu pabrėžti, kad egregoro išsipildymas reikalauja dar vieno veiksmo: atviros lyderystės, savotiško mesijaus vaidmens priėmimo. Trockis ir Bretonas sutiko tapti garbinamomis personomis, o štai JAV įsikūrusi „Santara-Šviesa“ ir jos lyderis V. Kavolis, atsisakydamas tokio vaidmens, išvengė šito *alter-ego* išaukštinimo.

Bretonas buvo sužavėtas Mabille'io tyrinėjimų ir vizijų, egregoro teorijos ir piligrimystės iniciacijos, pokalbių su Trockiu. Mabille'io knygai „Stebuklingumo veidrodis“ jis parašė įvadą. Karo metu abu, Mabille'is ir Bretonas, siurrealizmą aiškino ne tik kaip automatinį rašymo būdą, kuriuo užrašomos mūsų intuicijos, bet ir kaip pirminį kosminį ar net dievišką impulsą, kuris yra grynas ir nesujauktas bažnytinių nuosmukio institucijų ir kurį būtina išskleisti. Taigi nuo froidizmo

siurrealizmas pasuka gnosticizmo keliu. Okultinis, todėl ir religinis siurrealizmas skelbėsi galintis iš naujo atgaivinti pirminį stebuklingumo jausmą, sakralinį judesį, kuriuo mums manifestuojamos reikšmingos, galingos jėgos ir jų įgalinamos mentalinės formacijos.

Bretonas ir jo draugija Antrojo pasaulinio karo metais šią intuiciją pabandė paversti jėga, įgalinančia naują atsiskyrimą ir sintezę, kurios metu atgimtų dar nesutepta religinė bendrija. Tiesa, dar iki šio iniciacinio posūkio kai kurie siurrealistai, pavyzdžiui, tuo metu su Bretonu bendradarbiavęs Louisas Aragonas (Aragon 1926), jau plėtotojo mistinį Maldororo kultą. Atitinkamai, Bretonas Antrajame siurrealizmo manifeste ir „Rašytojų suvažiavimo kalboje“ (1935) daug cituoja arba kalba apie Isidore'ą Ducassę, geriau žinomą Comte de Lautréamont'o vardu (Breton 1972: 240), kuris 1870 metų karo pradžioje paskelbė „Maldororo giesmes“ („Chants de Maldoror“). Lautréamont'o mintys Bretoną ir jo draugus padarino patirti naujus epochos, gyvenimo virpesius, įelektrinti savo jautrumą. „Maldororo giesmės“ yra antikrikščioniška knyga, bet jos reikšmė yra ne menamas satanizmas, o bandymas prakalbinti pirmąsias, ikižmogiškas jėgas. Įkvėpti šio kūrinio Aragono ir Bretono siurrealistai pasišovė atverti naujus civilizacinius virpesius. Šiai Bretono manifestuotai nuostatai puikiausiai tiko Mabillo'io idėjos ir nuostata, jog Maldororas ir Bretonas abu yra egregorai, kurie atveria naujus civilizacijų impulsus. Karo metais siurrealistų brolija, pirmiausia JAV, buvo linkusi kurti naują religinę doktriną, kurioje būtų ir mistikos, ir apeigų, kad žmogiškoji šiluma, kurios taip trokštame, galėtų cirkuliuoti nuo stiebo iki laivagalio (Lepetit 2014).

EZOTERICIZMAS, PASIPRIEŠINIMAS IR EGREGORŲ PRIKĖLIMAS

Įdomus Dion Fortune (tikrasis vardas Violet Mary Firth), britų okultistės, rašytojos, praktikuojančios psichiatrijos ir psichoanalitikės, atvejis ginant Didžiąją Britaniją nuo nacių okupacijos per Antrąjį pasaulinį karą. Ji, atsiskyrusi nuo Hermetinio auksinės aušros ordino (angl. *Hermetic Order of Golden Dawn*), kuriam iš pradžių priklausė, įkūrė Vidinės šviesos broliją (angl. *Fraternity of the Inner Light*) ir tapo maginio mūšio dėl Britanijos vadove (Fortune 1993). Fortune manė, kad pirmiausia karą būtina laimėti prieš bloguosius archetipus, kurie pasėti auga ir duoda savo mirtiną sėklą, o paskui ir fiziniame kovos lauke. Šiandien tai sietume su informaciniu religiniu, informaciniu okultiniu karu, o ji tikėjo maginių galių poveikumu.

Kai germanai atveria pirmąsias savo rasinio proto lygmenis, jie išlaisvina elementarias senųjų dievų energijas – krauju suteptus, bejausmius šiauriečių mitų herojų atvaizdus. Ar būtina su jais kovoti jų pačių ginklais? Toli gražu ne. Šių salų keltai buvo vieni pirmųjų, kurie buvo sukrikščioninti, o germanai – vieni vėliausių. Nuo Britanijos

atsivertimo iki Vokietijos atsivertimo praėjo geras tūkstantis metų, todėl pas mus krikščionybės įtaka siekia kur kas gilesnį rasinės sąmonės lygmenį nei pas juos ir, kai britų grupinės sielos sąmonės paviršius atsiplėšia, randame ne beprasmiškus Valhalos herojus, o Apskritojų stalo riteriškumą, Ekskaliburą, o ne Nothungą, ir Gralio ieškojimą, o ne Reino aukso plėšimą. (Fortune 1993: 62–63)

Siekdama apginti Britaniją Fortune kartu su kolegomis šaukėsi pozityvių archetipų – senovės dvasių, įskaitant karalių Artūrą, Merliną, šventąjį Mykolą ir šventąjį Jurgį. Tiesa, ji jų nevadino žodžiu *egregoras*, bet *psichiniais konstruktais* arba kolektyvinėmis *minčių formomis*, kurie panagrinėjus ezoterines tradicijas glaudžiai susiję su egregorų idėja. Fortune grupė ritualus vykdė reguliariai nuo 1940 metų, kai prasidėjo Londono bombardavimai, iki pat nacistinės Vokietijos sutriuškavimo. 1940 metų kovo 17 dienos laiške ji rašė:

Kai grupė, kuri renkasi sekmadienį 3 val., Q. T. meditavo kryptimi, kurią rodo deimantinis skeptras, pradėjo aiškėti tam tikri dalykai. Akivaizdu, kad taurėje ir kalavijuje turėjome reikalą su Artūro simbolika ir, atrodo, kad tai visai atitiktų glifo prigimtį: jei ginkluotą karalių ant kovinio šaržo raudonajame spindulyje laikytume karaliumi Artūru, o sėdintį karalių mėlynajame spindulyje – Merlinu. Merlinas neabejotinai buvo įstatymų leidėjas Britanijos karalystėje, o jo galia buvo slaptoji išmintis, kaip liudija visos legendos. (Fortune 1993: 27)

Dauguma ritualų buvo susieti su karaliaus Artūro ir Apvaliojo stalo riterių, mago Merlino ir Mokytojo Jėzaus magija, kaip būdu išskleisti aukštesnius, labiau civilizuotus, sukreičionintus egregorus arba gyvuosius archetipus, kurie turėjo išstumti barbarišką nacizmo propagandos dvasią, jos plėtojamą mitą apie germanų didingumą.

Fortune diskusijų apie grupinių minčių įtaką ir jų poveikį individams rasime jos darbuose apie misticizmą ir maginę praktiką, kur ji aiškina, kaip veikia kolektyvinės energijos ir minčių modeliai. Ji pažymėjo, kad minėtos energinės minčių formos arba, kaip aš vadinu, personalizuotos simbolinės organizacijos gali būti ir sveikos, įkvepiančios, ir toksiškos, negatyvios, skatinančios neapykantą.

EGREGORAI – METAFIZINIAI LIKIMO SARGAI IR JŲ ŠVYTĖJIMO KRITIKA

Stavisho knygos „Egregorai“ paantraštėje kalbama apie „okultines būtybes, kurios stebi žmogaus likimą“. Autorius yra ezoterikas. Nors jis sutinka su tuo, kad egregorai gali būti kolektyvinės minties formos, tačiau čia pat teigia, kad:

Šiuo atveju *egregore* yra daugiau nei „autonominis darinys, sudarytas iš žmonių grupės ir darantis įtaką jų mintims“; jis taip pat yra specifinio nežmogiškos prigimties psichinio intelekto, jungiančio nematomus matmenis su materialiu pasauliu, kuriame gyvename,

buveinė arba kanalas. Iš tikrųjų tai ir yra tikrasis senovės kultūrų ir jų religinių-maginių praktikų galios šaltinis. (Stavish 2018: 21)

Pasak Stavisho, egregorai nebūtinai yra tik vaizduotės padarai, tai gali būti astralinės priemonės, per kurias antgamtinės būtybės bendrauja su mumis. Aš neketinu leisti į pasaulio demonizacijos teorijas, jos lieka anapus mano kritikos, tačiau sutinku, kad subjektyvuotos, personalizuotos kolektyvinės minties formos, vaizdiniai tam tikrose simbolinėse organizacijose veikia mūsų socialinius, kultūrinius ir politinius pasirinkimus ir taip nulemia mūsų likimą. Tik čia susipina į vieną ne tik istorijos vaiduokliai, ką Jacques'as Derrida vadina šmėklomis (*spectres*), tačiau ir subjektyvizuoti vaizdiniai, kuriems priskiriama menama valia ir kurie nebūtinai yra istorijos reliktai, bet gyvi dabarties dalyviai.

Martinus Heideggeris įvardija du būties užmaršties būdus: dėl pasakojimo, kuris virsta mūsų likimu, vienpusio dominavimo arba ir dėl valios valiai (*Der Wille zum Willen*³) iškraipymo (Heidegger 2009: 12), kai tuščia valia, apleidusi likimo pasakojimus, pakeičia mūsų esybę techniniais sprendimais. Taigi, įvardijami du nukrypimai. Pirmasis, kai didieji mitiniai, religiniai, net moksliniai pasakojimai ir teorijos užgožia būties subjektyvumą, jos laisvę ir valią. Antrasis, kai visiškai laisvi – valios valiai – sprendimai ignoruoja mūsų prieštarinę, bet neišvengiamą santykį su jau minėta lemtimi. Tačiau mitas ir net metafizika gali būti kūrybingai ir atsakingai personalizuojami. Heideggeris buvo ne pirmas, kuris laisvos valios ir mokslo santykio dramą sprendė nurodydamas į iškilų, subjektyvų meną, kuris geba sujungti likimą ir valią ir iškelti mums reikšmingus pavyzdžius. Siurrealizmo ir keistoji (*weird*) literatūra, iškėlusį egegoro pavyzdį, išpėja mus ir įgalina iškilius pavyzdžius – lyderius, kurie mums atveria prakeikimo ar palaiminimo horizontą. Jie nestokoja pasakojimo galios, tačiau uzurpuoja mūsų valią, pakeisdami ją kolektyviniais įsakymais arba imperatyvais. Visuose šiuose samprotavimuose apie egegorus – mūsų šmėklas, demonus ar daimonus, kurie mus stebi ir, kai reikia, lemia mūsų likimą, – yra daug gnosticizmo.

Aš sutinku su tais autoriais, kurie mato Heideggerio ir Carlo Shmittto filosofijoje ryškius gnosticizmo pėdsakus (Blumenberg 1988, Taubes 1987, Korf, Rowan 2020). Heideggeris nevartoja termino *egregoras* ir to jam nereikia. Tačiau tai, kaip jis aprašo personifikaciją ir menamos tiesos *spinduliavimą* 1954 metų straipsnyje „Metafizikos įveika“ („Überwindung der Metaphysik“), gali būti egegoro interpretacija:

Dėl to, kad tarpais valia personifikuojama pavienėse „valingose asmenybėse“, atsiranda regimybė, kad valia valiai yra tų asmenų spinduliavimas. (Heidegger 1992: 281)

³ „Der Wille zum Willen ist das Sein in der Vollstreckung seines Unwesens“ (Heidegger 2009: 12).

Pasak Heideggerio, tiesos būdai yra grožis ir nepaslėptis (*alètèja*), kuri pasirodo šviesoje arba švytinti. Kalbėdamas apie Van Gogo paveikslą „Batai“, jis pasakoja, kad:

Šitaip apšviečiamas save slepiantis buvimas. Šitokia šviesa įlieja savo švytėjimą į kūrinį. Į kūrinį įlietas švytėjimas yra grožis. Grožis yra būdas, kuriuo tiesa esti kaip nepaslėptis. (Heidegger, Gadamer 2003: 58)

Šviečia tai, kas slepiasi, kas neskirta matyti, bet tai veiksmas, parodantis mums, kas slepiama, kas subjektyvu ir kas yra mūsų likimas. Tas ir tapomas, apdainuojamas, švytintis egregoras – mentalinis daugelio herojus – yra tiesos reiškėjas ir meluotojas vienu metu, jam būdingi *triksteriški* bruožai: suvilioti tiesa ir apgauti. Heideggeris neaptaria gnostikinių tekstų ir nekalba tiesiogiai apie egregorus. Tačiau tai, kaip jis nagrinėja, pavyzdžiui, Anaksimandro ištarą, Platono mokymą apie tiesą, Hölderlino himnus ir Traklio poeziją, jis surenka būties kibirkštis, šviesą ir švytėjimą, elgiasi analogiškai gnostikams. Gnosticizmas kalba apie gnostiko užduotį – surinkti ir atskleisti Dievo ar būties švytėjimą tiems, kas geba išgirsti ir matyti. Šis švytėjimas nėra tiesiogiai susijęs su tikėjimu ar ideologija, gėrio ir blogio charakteristikomis.

Gilus diktatoriaus portretas gali būti tiesos švytėjimas mums, bet šviesa yra lygiai taip pat apgaulinga ir suvedžiojanti, apie ką kalbėjo antifašistas, filosofas Theodoras Adorno'as. Tačiau mums nėra svarbu diskutuoti politinėmis temomis, tokiomis kaip Siegfriedo mitas nacistinėje ideologijoje ir okultinėse praktikose ar karaliaus Artūro okultinės ceremonijos, abiem atvejais kalbama apie iš miglos kylantį švytėjimą, galią, kuri yra mūsų bendro mąstymo ir praktikos rezultatas. Tai atgaivintas mentalinis egregoras, kuris yra veiksnus propagandine, poetine, kinematografinė, politinio mito prasme ir vykdo savo mobilizuojančią, drąsinančią, įkvepiančią funkciją.

Neognosticizmas yra ciniškas šviesos ir manipuliacijos požiūriu: jei galia yra žinojimas ir jis turi švytėti ir įkvėpti, tam yra naudojamos šiuolaikinių ryšių su visuomene, politinės technologijos. Galia yra tai, kas švyti ir formuoja pasaulį, o egregorai yra buvę ir esami valdovai – minties, tikėjimo ir vizijų archontai, kurie formuoja tokį galvojimą.

EGREGORAS POSTKRITINĖS TEORIJOS ŽVILGSNIU

Eggoro kolektyvinę įtaką sieju su simboliniu kapitalu: finansiniu, ekonominiu, politiniu, kultūriniu, religiniu. Kapitalas yra kaupiamas (akumuliuojamas) cirkuliacijos procese ir eikvojamas, iškeičiamas į kitas įtakos ar vartojimo formas. Kapitalo kaupimas yra susijęs su paklausios vartojamosios vertės pasiūla: daikto, idėjos, meno kūrinio, prestižo... Kas kuris laikas senieji daiktai, idėjos ir įvaizdžiai

pasitraukia, netenka populiarumo ir paklausos, todėl kapitalui būdinga nuolatos atsinaujinti, vadinasi, kūrėjams reikia jausti simbolinių reikšmių paklausą ir ją susieti su valia arba energija. Pierre'as Bourdieu, daug rašęs apie simbolinį arba kultūrinį kapitalą, nesidomėjo nei gnosticizmu, nei egregorų teorija. Jis manė, kad kapitalą kaupia antropologiškai identifikuojamas asmuo arba institucija, bet ne jų vizija, ne jų idealusis antrininkas, ne *astralinis* dvynys. Kalbant apie atvejus, kai asmuo nėra plataus judėjimo simbolis, o yra tik rašytojas, kompozitorius ar mokslininkas, nėra esminio skirtumo tarp idealaus įvaizdžio ir fizinio asmens. Tačiau kai kalbama apie religinius arba ideologinius judėjimus, asmens virtimas egregoru (kolektyvinėje sąmonėje) tampa reikšmingas. Ilgainiui Liuteris, Kalvinas, Husas, Leninas, Stalinas, Hitleris, Mao – tapo didelių žmonių grupių idealu, sąžine, jų valia, tiek gera, tiek siaubinga. Tada asmens daimonas, apie kurį kalbėjo Sokratas, arba asmens dangiškas dvynys apaštalo Tomo gnostinėje evangelijoje tampa tuo kristalu, kuris akumuliuoja simbolinį kapitalą. Šis menamas daimonas, astralinis dvynys, mūsų įsivaizduojama kolektyvinė projekcija, yra tai, kas sugeba kaupti prestižą, tapti legendų centru, mobilizuojančia ar įkvepiančia galia. Ją mes ir vadiname nepriklausomai nuo religingumo ar ideologijos – egregoru, kuris, kaip jau minėjau, dėl personalizmo skiriasi nuo archetipo ar nuo simbolinės organizacijos, bet yra su jais susijęs.

Fetišu, stabu, kultine vieta ar simboliu gali tapti bet kas: gyvūnas, daiktas, meno kūrinys, vieta. Vis dėlto šventos vietos stokoja subjektyvios valios. Todėl jų nelaišysime egregorais, nors jos gali esmingai ženklinti ar daryti įtaką egregoro tapsmui, šios vietos gali būti ginamos, puoselėjamos, gali būti kovojama dėl jų pripažinimo. Taigi, valios, o ne ezoterinės energijos klausimas tampa esminis. Atsiranda fizinių asmenų, piligrimystės, įsivaizduojamų personų, galios vietų ir ritualų ryšys, kuris kažką inicijuoja, patvirtina, taip realizuojama asmeninė ar kolektyvinė valia. Inicijavimu dar nuo apaštalo Tomo gnostinės evangelijos yra laikomas susivienijimas su savo sakraliniu dvyniu. Šis ritualas primena krikštynas. Tačiau esmė yra vieša sąsaja tarp įvairių simbolinių kūnų, taip sukuriant daugiamatę simbolinę asmenybę. Reiškinio kompleksiskumas ir nuolatinis atsinaujinimas apsunkina jo supratimą. O atmenant tai, kad reiškinio analizei trukdo prietarai, susiję su kapitalo, religijos ir simbolinių organizacijų procesais, suprantama, kodėl egregoro reiškinyje lieka gnostine konstrukcija.

Prisiminėkime 2019 metų šamano Aleksandro Gabyševo atvejį, kai šis iš Jakutijos pėsčiomis ėjo į Maskvą išvaryti demono Putino iš Kremliaus, kas turėjo įvykti 2021 metais. Jo klausė, kodėl tiesiog nenuskrendi? Juk būtų greičiau ir patogiau. Šamanas šypsojosi, nes klausinėtojai neturėjo supratimo apie galią, kuri surenkama tik kelionės metu. Jo teiginį galime išversti į socialinę psichologinę kalbą: keliaudamas jis kalbėjosi su žmonėmis, įtikinėjo, surinko vis didesnius mitingus, vis didesni

ezoterikų ir mistikų būrį, kuris veiksmingai kovojo su Kremliaus propaganda, šamano simbolinis kapitalas augo, jo interviu ir laidų, legendų paklausa plėtėsi, aplink jį pradėjo formuotis nepriklausoma institucija, jo *alter ego* buvo mistifikuojamas įvairių šventikų ir politikų. Jis skilo į gyvą asmenį ir šamanišką *alter ego*, ir į *piar* įvaizdį. Tik jo draugijos narių suėmimas, paties šamano prievartinis įkalinimas Jakutijos kalėjimo tipo psichiatrinėje ligoninėje padėjo sunaikinti kosmoso jėgų remiamo šamano ir jo kelionės legendą, paversti Gabyševą vėl paprastu, kenčiančiu, fiziniu asmeniu.

EGREGORAS IR JO GALIOS VIETOS

Galios vietos yra pažymėtos menamo transcendencijos įsiveržimo: šventumo, revoliucijos ar rezistencijos – ryškaus kūrybinio veiksmo ar aukos. Prisiminkime Kryžių kalną ant Jurgaičių piliakalnio: jis yra „galios“ vieta. Ilgą laiką istorijoje nežymus, skirtas 1831 metų sukilimui keliomis dešimtimis kryžių atminti ir primenantis legendą, esą, po kalnu palaidota bažnyčia. Panašių vietų yra daug. Kalnas tapo religinės rezistencijos vieta sovietinio ateizmo laikotarpiu, kai komunistinė valdžia bent keletą kartų, pavyzdžiui, 1961 metais, buldozeriu sunaikino kryžius. Tada per kelias naktis dalis šių kryžių buvo atstatomi, taip prasidėjo religinė rezistencija. Paplito įvairios legendos apie vietos šventumą, o tūkstančiai maldininkų pradėjo nešti ir statyti čia savo kryžius. Dar didesnio šventumo šiam kalnui suteikė popiežius Jonas Paulius II, kai 1993 metais meldėsi ir laikė mišias jo papėdėje. Paskui šalia buvo pastatytas pranciškonų vienuolynas, sutvarkyta Kulpės upės vaga, privažiavimas ir dar keli popiežiai čia atsiuntė savo kryžius, Šiaulių turizmo agentūros pajuto religinio kapitalo skonį, vieta tapo piligriminės industrijos stotimi. Tačiau nors vieta sulaukė populiarumo, šventumo ir industrinio angažavimo, ji pati savaime neįgalino nė vienos ryškios asmenybės, o priešingai, asmenybių piligriminis lankymas suteikė vietai vertę.

Ne vieta, o piligriminė kelionė į tam tikras vietas ir susitikimus suteikia šventumo blyksnį, tačiau tik kolektyvinis lyderis, išaukštintas kitų žmonių ir turintis valią, bus laikomas egregoru: tas, kuris stebi mūsų apsisprendimus, kuris mums yra autoritetas. Ir čia galėtume įvardyti daugybę rašytojų, religijos ir subkultūros lyderių kelionių, jų įtraukus rašymas ir tokiu būdu naujo reiškinio projektavimas suteikė judėjimo lyderio statusą. Atmintina yra Jacko Kerouaco kelionė per JAV, atspindėta jo kultiniame romane „Kelyje“, tapusiame centriniu bitnikų generacijos kūriniu. Jo sekėjas Kenas Kesey'is su *Linksmaisiais išdaigininkais* (angl. *Merry Pranksters*), leidžsis į kelionę per JAV, taip pat sukaupė kaip rašytojas simbolinį kapitalą.

Šventąsias vietas bei egregorus kartais reklamuoja ir menamai jas atveria turizmo verslas, bandantis skatinti populiarumą, menamą galią ir kartu beatodairiškai jas išnaudojantis bei falsifikuojantis, bet taip pat kuriantis paslapties arba mįslės efektą. Pavyzdžiui, istorija apie vudu mambo Marie Laveau kapą Naujajame Orleano. Marie Laveau buvo legendinė XIX amžiaus Naujojo Orleano vudu šventikė – mambo, kuri po mirties ilgainiui tapo galios dvasia, prie jos kapo aukojama, jos prašoma pagalbos. Ji buvo palaidota, pasak legendų, slapta. Todėl keletas Orleano kapinių konkuruoja, kur yra jos kapas, kuriam priskiriamos maginės galios vietos, o ji seniai virto *loa* – dvasia, kuri ir yra egregoras. *Loa* ir dievybės Ešu bendradarbiauja, todėl, norint pasveikti, rasti mylimą, užsidirbti pinigų ar sudarant sandorius, pravartu kreiptis į Marie Laveau prie jos kapo atliekant tam tikrus ritualus. Kadangi šimtai turistų tai nori daryti, turizmo agentūros ir kapinių savininkai siekia ir riboti, ir skatinti ritualinius veiksmus – uždrausti, leidžiant slapta papirkti. Galiausiai, tiksliai niekas nežino, ar pavyko jų ritualas, net atliktas pagal visas taisykles su didžiausia meile ir aukomis vargšams. Nepaisant to, Laveau kultas ir vaizduotė veikia, o jos egregoras yra kupinas energijos ir tuštumos vienu metu. Šiuo atveju randame sąsają to, ką filosofija ir ezotericizmo studijos įvardija kaip šmėklogiją (šmėklų studijos), ir to, kas yra egregorų tyrimai.

Kapo ir dvasių istorija gali būti pasakojama ne apie Laveau kapą, o apie komunistų partijos lyderių mauzoliejus: Lenino, Mao Dzedongo ar Ho Chi Minho. Šitaip egregorus galime sieti su tuo, ką Derrida ir kiti filosofai įvardija terminu *hauntologija*, t. y. samprotavimus apie šmėklas ir nebūtinai ezoterine, bet ir ideologine prasme. Pavyzdžiui, Marxas kalba apie komunizmo šmėklą, kuri klaidžioja po Europą, o Putinas Rusijoje ilgą laiką rengė „nemirtingojo pulko“ paradus gegužės 9 dieną, taip transformuodamas ideologinę pergalės šventę į *hauntologinį* minėjimą. Miręs asmuo-persona gali tapti ideologijos šmėkla, kuri ilgą laiką išlieka paveiki. Todėl ir galima kalbėti apie atskirus egregorus-šmėklas.

LITERATŪRA

Aragon, Louis. Entrée des succubes. *La Révolution surréaliste*, 1926, no. 6.

Blumenberg, Hans. *Legitimität der Neuzeit, Erneuerte Ausgabe*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1988.

Breton, Andre. *Manifests of surrealism*. The University of Michigan Press, Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1972.

Chénieux-Gendron, Jacqueline, ir Eastman, Andrew. *Surrealists in Exile: Another Kind of Resistance. Poetics Today*, Autumn, 1996, vol. 17, no. 3, 437–451.

Clouston, Victoria, *André Breton in Exile. The Poetics of "Occultation", 1941–1947*. London: Routledge, 2018.

- Durkheim, Émile. *The Division of Labour in Society*. Illinois: Free Press, 1960.
- Fortune, Dion. *The Magical Battle of Britain. The War Letters of Dion Fortune*. Bradford on Avon, 1993.
- Harman, Graham. *Weird Realism: Lovecraft and Philosophy*. Winchester, Washington: Zero Books, 2012.
- Heidegger, Martin. Metafizikos įveika. In *Rinktiniai raštai*. Vertė A. Šliogeris. Vilnius: Mintis, 1992.
- Heidegger, Martin, ir Gadamer, Hans-Georg. *Meno kūrinio ištaka*. Vert. T. Sodeika, J. Jonutytė, Vilnius: Aidai, 2003.
- Heidegger, Martin. *Leitgedanken zur Entstehung der Metaphysik, der neuzeitlichen Wissenschaft und der modernen Technik*. Frankfurt am Main: Verlag Vittorio Klostermann, Bd 76, 2009.
- Hugo, Victor. *La Légende des siècles*. Paris: Hetzel, 1859.
- Jaskelevičius, Alius. Daimonologija Apulėjaus veikale *De Deo Socratis*. *Literatūra*, 2015, no. 57(3). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 71–83.
- Jung, Carl G. *Two Essays on Analytical Psychology*. Collected Works of C. G. Jung, vol. 7. Princeton University Press, 1967.
- Jung, Carl G. *The Collected Works XI: Psychology and Religion*. Trans. R. F. C. Hull. 2nd ed. Princeton: Princeton University Press, 1968.
- Karsavinas, Levas. *Apie tobulybę*. Vilnius: Hubris, 2019.
- Korf, Benedikt ir Rowan, Rory. *Arcane geopolitics: Heidegger, Schmitt and the political theology of Gnosticism*. *Political Geography* 80 (2020).
- Lepetit, Patrick. *The Esoteric Secrets of Surrealism. Origins, Magic, and Secret Societies*. Toronto: Inner Traditions, 2014.
- Lévi, Éliphas. *The History of Magic Including a Clear and Precise Exposition of its Procedure, its Rites and its Mysteries*. London: William Rider & Son, 1922.
- Mabille, Pierre. *Egrégories, ou, La vie des civilisations*. Marseille: J. Flory, 1938.
- Stavish, Mark. *Egregores: The Occult Entities That Watch Over Human Destiny*. Rochester, Vt.: Inner Traditions, 2018.
- Taubes, Jacob. *Ad Carl Schmitt: Gegenstrebiges Fügung*. Berlin: Merve, 1987.
- Карсавин, Лев П. [Karsavinas, Levas]. О личности. Каунас: Menas, 1929.

Gintautas Mažeikis
Vytautas Magnus University, Lithuania

NEO-GNOSTICISM AND EGREGOR: A CRITICAL STUDY

SUMMARY. The paper explores the idea of “egregore” in A. Breton and D. Fortune’s, P. Mabille’s, and L. Karsavin’s books and practices. It interprets perceptions of these scholars in the context of critical theory and discusses how the critical study of the egregore can enhance understanding of the idealization, personalization, and acknowledgment of symbolic organizations. The paper differentiates between religious (occult) and non-religious (ideological) symbolic organizations, with non-religious neo-Gnosticism addressing different types of “knowledge-power” and the related symbols we use to understand the world and explain our actions.

This article offers an opportunity to critically examine both historical and contemporary theories of leadership and acknowledgment, as well as interpret some literary works at the intersection of philosophy, psychoanalysis, and literature. Mabille and Karsavin, two geographically, culturally, and philosophically distant thinkers of the inter-war period, wrote about a concentrated, supra-individual personality fundamentally different from Nietzsche’s idea of the *Übermensch*. Mabille used the Hermetic term “égrécore” to refer to this type of personality, defining it as a group of people or their imaginary, common “energetic” thought distinct from the individuals who comprise it. Mabille discusses this idea in his 1938 book *Egrégories, ou la vie des civilisations* (*Egregores or the Life of Civilisations*). A shared vision and a profound emotional upheaval are prerequisites for the emergence of such a personality. The paper’s author views Egregor as a human group representing economy, politics, culture, religion, and capital

(Das Kapital). Capital is accumulated through circulation, then depleted and exchanged for other forms of influence or consumption. Wealth is created when people use or enjoy objects, ideas, art, and status. Sometimes old objects, ideas, and images lose popularity and people reject them. This means that capital has to be constantly renewed, and its creators must feel the demand for symbolic meanings, cosmic oscillation. P. Bourdieu, who has written extensively about symbolic or cultural capital, was not interested in Gnosticism, neo-Gnosticism, or the egregore theory. He believed capital is accumulated by identifiable persons or institutions, not by their vision, ideal double, or “astral” twin. In cases where the person is not a symbol of a broad movement but is merely a writer, composer, or scientist, there is no essential difference between the ideal image and the real person. However, the difference is huge when discussing religious or ideological groups that begin to influence others, like Luther, Calvin, Huss, Lenin, Stalin, Hitler, and Mao did.

KEYWORDS: egregor, gnosticism, observer, surrealism, P. Mabile, D. Fortune, Critical theory.